

OCI, ADOLESCENTS I JOVES EDUCACIÓ DE CARRER

Autoria:

Txus Morata. Directora de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL.

Àlex Valero. Tècnic de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL.

Eva Palasí. Investigadora de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL.

Agraïments:

- **Jordi Royo**, psicòleg clínic especialitzat en l'àmbit infantil i juvenil. Director clínic d'Amalgama7.
- **Marina Montasell Berzal**, responsable del programa XarXa Joves, gestionat per Salut Mental Catalunya i l'Arep.
- **Sheila Salinas i Yazmin Rodríguez**, Associació sociocultural Nikosia.
- **Sergi Garcia**, director tècnic i de formació de la Fundació Ajuda i Esperança.
- **Lola Montejo**, mediadora, facilitadora de processos col·laboratius i restauratius a TÉSERA MEDIACIÓ.
- **Pere Soler**, investigador principal de Liberi, grup de recerca en infància, joventut i comunitat, i professor titular del Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona.
- **Héctor Colunga**, director de Fundación por la Acción Social Mar de Niebla.
- **Fátima Cevallos**, coordinadora/educadora del projecte Territori 12-30, i Sra. Ainoa Muñoz, monitora de lleure, Sant Boi de Llobregat. Projecte Fem Carrer, d'intervenció socioeducativa al medi obert.
- **Aitor Hernández**, director executiu de Fútbol Más España.
- **Mohamed Ait Abou**, Fundació Cepaim.
- **Sra. Anna Viñas**, cap de l'Àrea d'Atenció a les Persones, Ajuntament de Castell - Platja d'Aro.
- **Dra. Nele Hansen**, equip de recerca TRANSGANG.
- **Dra. Laia Serra**, responsable de l'àrea de divulgació i comunitat a Musicop.
- **Pere-Joan Giralt**. Investigador de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professor de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés - URL.
- **Isabel Torras**. Investigadora de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés - URL.
- **Maite Marzo**. Investigadora de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL.
- **Mercedes Cuenca**. Investigadora de la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural i professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL.

Aquesta llicència es pot distribuir, remesclar, adaptar i construir sobre el material en qualsevol mitjà o format només amb finalitats no comercials, i només sempre que s'atribueixi al creador. Podeu consultar la llicència completa a: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

Índex

1.	Introducció.....	4
2.	Necessitats emergents: joves i oci en contextos comunitaris	6
2.1.	Salut mental postpandèmia	6
2.2.	Mediació i resolució de conflictes	12
2.3.	Empoderament juvenil	16
2.4.	Treball en xarxa	21
3.	Conclusions i perspectiva de futur	25
4.	Bibliografia.....	26

1. Introducció

La situació actual dels adolescents i joves requereix de manera urgent donar especial atenció per a desafiar les problemàtiques que afronten, derivades de la situació social, econòmica i geopolítica. En els darrers anys, les dificultats que travessen les persones joves, lluny de millorar, han empitjorat, accentuades per una pandèmia que ha fet estralls en molts àmbits de la societat. Diversitats de crisis han aparegut fruit o arran de la pandèmia, amb un impacte en la població juvenil i, per tant, en les polítiques de Joventut. Concretament, aquestes crisis estan vinculades a aspectes com l'acció pública; la governança, aspectes socials; els models econòmics o les crisis climàtiques (Montes, 2022).

Figura 1. Crisis que impacten en la població adolescent i juvenil

ACCIÓ PÚBLICA

- **Presenta mancances en relació amb les respostes existents a l'atenció emocional** i les afectacions psicològiques.
- Estigmatització de les persones joves, valorant els seus hàbits relacionals de forma negativa.
- **Augment de les situacions d'aïllament social i comunitari**, que requereixen equips professionals i serveis que treballin en medi obert i de forma descentralitzada.

GOVERNANÇA

- **Manca de protagonisme i lideratge** per part de les persones joves en la vida pública. Els espais d'oci ocupen un paper primordial per incrementar formes d'activisme social.
- Necessitat d'incorporar **mecanismes i models de participació** més informals, àgils i amb respostes més immediates.
- **Millorar les respostes dels consells municipals i locals de Joventut per ajustar-les a les necessitats de la població jove.**
- Simplificar els processos burocràtics davant de les iniciatives juvenils i per a l'accés als serveis municipals.

SOCIALS

- La **vulnerabilitat** com a condició constitutiva de la població juvenil i no només referent a un sector de la població.
- **Problemàtiques complexes i multifactorials que necessiten actuacions i respostes multidisciplinàries i interdisciplinàries** (educatives, socials, ocupacionals, de salut, etc.).

MODELS ECONÒMICS

- Acompanyament en els processos de transicions entre el sistema educatiu i el laboral.
- Promoció de l'emprenedoria, mitjançant l'oci com a espai d'assaig, experimentació i acreditació de competències professionals.

CLIMÀTIQUES

- Davant de situacions i problemes de caràcter ambiental amb impacte en l'economia i les relacions socials, els i les joves podran assumir espais de reivindicació i de noves formes d'associacionisme.

Font: Elaboració pròpia a partir de Montes, 2022.

És davant de les necessitats i la realitat descrites que es fa necessària la intervenció professional i comunitària amb els i les joves, on l'oci esdevé un context especialment significatiu des del qual donar respostes ajustades i motivadores que facilitin una millor socialització i una atenció integral orientada al desenvolupament de la població jove. Parlem d'un oci que aporta satisfacció i alhora possibilita desenvolupar-se com a persones. Per això a l'oci se li atribueix un gran potencial educatiu i transformador, tant de l'entorn com de les comunitats i persones mateixes. L'oci configura els i les joves com a persones i com a ciutadans/es (Lazcano i de-Juanas, 2020). També, "un oci entès com a procés continu d'aprenentatges, que incorpora el desenvolupament d'actituds, valors, coneixement, habilitats i recursos de lleure, que permeten a la persona espais de creativitat, tranquil·litat mental i espiritual" (World Leisure And Recreation Association, 1994, p. 245).

Davant aquest escenari, els estaments socioeducatius i polítics s'han vist obligats a fer un pas endavant i posar tots els seus esforços a treballar per a la millora de la situació que viuen els i les joves. És primordial emprar tots els recursos disponibles per a construir unes condicions més favorables per a la població juvenil.

Durant el mes de maig de 2023 es va celebrar a la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés - URL el Seminari Oci, adolescents i joves - Educació de carrer, organitzat per la Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural de la Facultat. El seminari s'adreçava a professionals que estan treballant en experiències i projectes d'acompanyament social i educatiu per a l'adolescència i la joventut en l'àmbit local. L'objectiu principal de la formació era crear un espai de reflexió i de debat que permetés compartir i generar coneixements sobre l'oci, els adolescents i joves, així com compartir bones pràctiques i experiències d'entitats i professionals que duen a terme treball amb persones joves.

La Càtedra de Lleure Educatiu i Acció Sociocultural és un espai on poder generar coneixement, reflexions, discursos, i analitzar pràctiques impulsades des de les administracions públiques i les entitats del tercer sector per a la seva millora i la transferència a la societat.

Aquest document recull les principals aportacions, reflexions i coneixements adquirits a través del seminari, compartint també bones pràctiques exposades al seminari per treballar en l'àmbit del lleure educatiu adolescent i juvenil i donant resposta, de manera eficaç, a la situació actual dels joves i a les seves problemàtiques.

El seminari es va dividir en quatre sessions, cada una de les quals, excepte la segona, estava estructurada en una primera part de ponència per part d'un expert en la matèria, una segona part amb taules rodones, on col·lectius, entitats i professionals compartien bones pràctiques i reflexions, i una darrera part on s'obria un espai al debat i la reflexió entre tots els participants del seminari. La segona sessió va consistir en un taller grupal sobre mediació i resolució de conflictes en l'àmbit comunitari.

Aquest document farà un recorregut per tots els temes que es van tractar al seminari: la salut mental post-pandèmia, la mediació i la resolució de conflictes, l'empoderament juvenil i el treball en xarxa.

Figura 2. Temàtiques del seminari

Font: Elaboració pròpia.

2. Necessitats emergents: joves i oci en contextos comunitaris

2.1. Salut mental postpandèmia

Una de les grans preocupacions dels últims anys és l'aspecte referit a la salut mental. Segons un estudi de l'OMS, el 75% dels problemes en salut mental comencen abans dels 18 anys (Gencat, 2018). Una altra dada preocupant en termes de salut mental en adolescents i joves és que el suïcidi és la segona causa de mortalitat entre els 15 i els 29 anys (INE, 2022). Aquesta va ser la primera temàtica que es va tractar en el marc del seminari. Es va dur a terme una conferència a càrrec de Jordi Royo, psicòleg clínic especialitzat en l'àmbit infantil i juvenil, director clínic d'Amalgama7, servei d'atenció terapèutica i educativa per a adolescents, joves i les seves famílies.

La salut mental és un dels temes que centren l'atenció de professionals i experts actualment. Malgrat els esforços que s'estan fent per part de les administracions públiques i els professionals de les mateixes així com de les entitats del tercer sector social, la situació no ha deixat d'empitjorar. Segons les dades, dos milions de joves de 15 a 29 anys (30%) han patit símptomes de trastorn mental en l'últim any. Més del 50% de les persones que pateixen algun trastorn mental necessita tractament i no el rep, i un percentatge significatiu no rep el tractament adequat (Confederación Salud Mental España, 2019).

En aquest escenari, l'oci educatiu esdevé una eina per a millorar la qualitat de la salut mental dels adolescents. Segons la Declaració Universal de drets humans de l'ONU, l'oci és un dret humà bàsic i "tota persona té dret al descans, al gaudi del temps lliure, a una limitació raonable de la durada del treball i a vacances periòdiques pagades"; també té "[...] dret a prendre part lliurement a la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar en el progrés científic i en els beneficis que en resultin" (ONU, 1948, p. 7). Per aquest motiu, les persones amb problemes de salut mental també han de tenir garantit l'accés a un oci de qualitat i satisfactori (AVIFES, 2021).

El treball en salut mental amb adolescents i joves s'ha d'entendre a través d'un model integral, que implica treballar conjuntament amb el mateix subjecte i també incorporant la família en el procés d'acompanyament. El paper de la família és clau per a la salut mental dels infants, adolescents i joves, ja que, en moltes ocasions, les patologies comencen precisament en l'àmbit familiar. Una de les idees clau a l'hora de treballar amb persones adolescents i joves és el fet de situar-les al centre, tot proporcionant-los una atenció personalitzada.

El ponent va presentar la proposta de treball de l'entitat Amalgama7, on porten a terme un model d'intervenció terapèutica que integra sis àrees: clínica, acadèmica, socioeducativa, sociolaboral, familiar i legal (figura 3). L'acompanyament a un infant o adolescent no es pot fer exclusivament des del punt de vista clínic, o des del punt de vista legal. Cal una intervenció general a través de les sis àrees esmentades per tal de realitzar un treball conjunt amb l'adolescent i el o la jove, i que aquest pugui ser atès des de totes elles, oferint així un acompanyament que abastarà l'espai més gran possible en les seves vides.

Figura 3. Model Amalgama7

Font: <https://www.amalgama7.com/ca/model-amalgama7/>

Si la salut mental ja era un tema molt important i d'una gran preocupació, especialment entre les persones adolescents i joves, els efectes de la pandèmia viscuda des de l'any 2020 han agreujat aquest problema. El Sr. Jordi Royo explica que alguns trastorns s'han aguditzat després de la pandèmia. La situació prèvia a la problemàtica de la COVID-19 no era satisfactòria, però posteriorment ha empitjorat. La demanda d'atenció en casos de salut mental es va disparar i el jovent va ser el col·lectiu més afectat per les conseqüències de la pandèmia. D'aleshores ençà, s'han duplicat els trastorns de conducta, els trastorns de la conducta alimentària i ha augmentat la llista d'espera d'hospitalitzacions. Fins a un 90% de persones situades a la franja jove i adolescent expressen malestar emocional, dada molt preocupant en termes de salut pública i mental (Royo, 2023).

En aquest aspecte, Royo remarca la importància del paper de les administracions a l'hora de destinar part del pressupost de sanitat a la salut mental. Ara mateix, la despesa és molt baixa respecte a altres països europeus. A Espanya la inversió en salut mental suposa un 5% de la despesa en sanitat pública total, mentre que altres països europeus com el Regne Unit, Alemanya o França destinen entre un 10 i un 15% en salut mental respecte a la despesa total en sanitat. A més, gran part de la despesa en salut mental a l'Estat espanyol va destinada a l'adquisició de medicació i a places d'hospitals psiquiàtrics tradicionals. Aquesta situació suposa una gran dificultat per treballar en salut mental des de les institucions públiques atesa la falta d'inversió i de recursos actuals.

Per a representar els efectes de la pandèmia en la salut mental dels joves, Royo va exposar diversos exemples de sol·licituds d'assistència rebudes a través d'Amalgama7, on familiars demanaven ajuda per als seus fills/nets/familiars i exposaven situacions en què la conducta, comportament i convivència s'havien agreujat de manera preocupant arran de la pandèmia i del confinament.

Amb els arguments i dades exposades durant aquesta aportació, es va fer evident la necessitat urgent de treballar, ara més que mai, per la salut mental de les persones joves. Acompanyar els adolescents i joves en totes les àrees de la seva vida i posar-los al centre és una prioritat. Les persones joves són les que més han patit els efectes de la pandèmia, amb trastorns mentals més aguts i un augment exponencial del malestar emocional. Es fa palesa la necessitat de treballar des de l'administració pública per atendre la realitat sobre salut mental, especialment en joves, i augmentar els recursos destinats a treballar per al benestar mental d'aquest col·lectiu.

Taula rodona. Salut mental amb joves: experiències i propostes d'intervenció.

La segona part de la sessió constava d'una **taula rodona formada per tres entitats** que treballen la salut mental amb persones joves.

1. SMCsalutmental Catalunya

La primera d'aquestes entitats era **Salut Mental Catalunya (SMC)**, que és un moviment social de representació, atenció i suport a les persones amb problemes de salut mental i les seves famílies. Fa vint-i-cinc anys que impulsen el model d'atenció comunitària i defensen els drets de les persones per avançar cap a una societat més inclusiva i que garanteixi la igualtat d'oportunitats (Salut Mental Catalunya, s/d.).

Des de l'any 1996 treballen per a la salut mental, i actualment la federació està formada per una xarxa de més de setanta-cinc entitats de persones amb problemes de salut mental i les seves famílies i amics.

La segona entitat que va formar part de la taula rodona de la sessió inaugural del seminari va ser l'**Associació Ràdio Nikosia**. Ràdio Nikosia es defineix com un dispositiu, un col·lectiu i una associació formada per persones amb i sense itineraris medicalitzats de patiment. Ràdio Nikosia es presenta com un espai on poder "acompanyar i promoure processos individuals i col·lectius i contribuir a la deconstrucció de l'estigma associat a les categories diagnòstiques en salut mental" (Ràdio Nikosia, 2023), entre d'altres. L'Associació realitza un programa de ràdio que treballa amb persones amb problemes de salut mental amb l'objectiu "de socialitzar i compartir altres maneres d'explicar, problematitzar i pensar el patiment psíquic i les diversitats corporals" (Ràdio Nikosia, 2023).

3. **Telèfon de l'Esperança** Fundació Ajuda i Esperança

La tercera i última entitat que va formar part de la taula rodona de la primera sessió del seminari va ser la **Fundació Ajuda i Esperança**. Aquesta fundació "és una entitat sense ànim de lucre que, des del 1986, té per objectiu promoure, fomentar i donar suport a les persones que ho necessitin, a través del servei de comunicació i orientació urgent i immediata (Fundació Ajuda i Esperança, s/d.). La seva missió principal és la de proveir d'atenció social de manera totalment anònima i confidencial "amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida i el benestar emocional de les persones que viuen situacions de solitud, incomunicació o que generen un patiment, contribuint així a crear una societat més solidària, acollidora i resilient" (Fundació Ajuda i Esperança, s/d.).

En termes d'acompanyament a adolescents i joves amb problemes de salut mental, no només és important la intervenció, sinó que la prevenció esdevé també clau. No necessàriament els adolescents i joves han de patir problemàtiques vinculades a la salut mental perquè els professionals i associacions atenguin les seves necessitats. Aquest model d'acompanyament va ser explicat per professionals de l'associació Salut Mental Catalunya (SMC), que van reivindicar aquest mètode d'intervenció, així com l'ajuda per a la transició de la persona a la vida adulta, oferint suport per a respondre a les necessitats i interessos que tinguin els joves i orientar-los en el camí que vulguin construir. Des de SMC també treballen l'autocura, procurant que les persones joves amb problemes de salut mental es puguin fer responsables del seu projecte de vida, per tal de descobrir quin model i quines eines poden fer servir per a viure de la millor manera possible.

Durant la taula rodona es va fer referència a l'estigma que acompanya la salut mental i tots aquells individus que pateixen o tenen diagnòstics de salut mental. L'associació Ràdio Nikosia, exposava que és preferible parlar de neurodivergència i no de trastorns de salut mental, argumentant que aquestes persones divergeixen de la norma establerta i se'ls atorga un estigma, una condició, pel seu diagnòstic. Aquest etiquetatge fomenta la diferenciació i, sovint, la discriminació cap a les persones amb problemes de salut mental, generant en moltes ocasions por i inseguretat per a poder parlar obertament sobre salut mental i les seves conseqüències. És molt important, en aquest sentit, treballar per a construir un espai on els joves que ho necessitin puguin expressar-se i comunicar-se obertament de manera segura.

Des de la Fundació Ajuda i Esperança van compartir la funció que fan des del Telèfon de l'Esperança, oferint un espai segur on les persones que ho necessitin puguin expressar la seva situació, els seus problemes i les seves necessitats. És important l'existència d'aquesta mena d'eines per als adolescents i joves que necessiten acompanyament i suport emocional i no troben un espai per a comunicar les seves vivències i preocupacions.

Principals dificultats i necessitats per a la promoció de la salut mental

El malestar emocional i les demandes d'ajuda van augmentar durant la pandèmia. Segons dades que van exposar les participants en la taula rodona del programa XarXa Joves de la fundació Salut Mental Catalunya, no van aparèixer noves patologies, però sí que es van incrementar les existents. L'aïllament sorgit durant la pandèmia va provocar un agreujament de la situació en relació amb la salut mental dels joves. Així i tot, des de l'entitat es va matisar que tot i que les dades durant la pandèmia van ser negatives no cal caure "en el parany de ser alarmistes", la pandèmia va servir per a posar sobre la taula l'emergència social i sanitària que viu la salut mental infantil i juvenil. No obstant això, una de les limitacions que s'han trobat des de l'entitat a l'hora de treballar amb adolescents i joves amb problemes de salut mental és la dificultat en el moment de coordinar-se entre els diferents professionals. La coordinació i el treball conjunt entre treballadors socials, psiquiatres i psicòlegs esdevé difícil, i la realitat del dia a dia moltes vegades no permet treballar amb l'assiduïtat que es requereix.

Des del Telèfon de l'Esperança recullen cada any, a través del seu Observatori de l'esperança, dades sobre les demandes i trucades que ofereixen. Durant el primer any de pandèmia, el 2020, van rebre quasi el doble de trucades que els anys anteriors. Es posa de manifest la necessitat que va sorgir durant aquests mesos d'aïllament de buscar contacte i companyia en relació amb la soledat que van patir moltes persones. Es presenta aquest fenomen com a solitud no desitjada, i moltes persones que trucaven no tenien un trastorn diagnosticat ni altres problemes de salut mental, però utilitzaven el servei del Telèfon de l'Esperança per a socialitzar i pal·liar els efectes d'aïllament causats per la pandèmia.

Una de les majors dificultats a les quals s'enfronten des del Telèfon de l'Esperança és el fet d'orientar la persona que truca a la cerca d'ajuda en serveis i professionals que els puguin donar suport i acompanyament per a cada situació específica.

Estratègies i accions per a respondre a les principals dificultats i necessitats exposades

Una de les principals estratègies que duen a terme des del programa XarXa Joves és el de la promoció, difusió i sensibilització envers la salut mental. A través de l'apropament a escoles, instituts i altres centres educatius es pretén eliminar l'estigma existent sobre la salut mental i proporcionar la informació adequada perquè els adolescents i joves s'atreveixin a demanar ajuda si així ho necessiten. Des de XarXa Joves treballen amb l'objectiu de generar espais i eines per a poder donar suport per gestionar el malestar emocional. L'entitat centra la seva activitat a través de l'acompanyament individualitzat, adaptant els serveis als adolescents i joves, i no a la inversa. Que aquests se sentin escoltats és molt important, per tal que siguin actius i s'animin a participar en els processos que se'ls presenten.

Des de l'Associació sociocultural Ràdio Nikosia impulsen una assemblea setmanal per tal de compartir opinions i construir un programa col·lectiu que ajudi a fomentar el diàleg i la cohesió entre els diferents integrants de l'entitat. Des de l'Associació també duen a terme un espai de cures col·lectives amb persones facilitadores, com a espai d'expressió, suport i acompanyament per fer front al malestar i a les vivències de les persones que hi assisteixen.

Finalment, es va explicar que un dels punts forts i efectius de Telèfon de l'Esperança és la senzilla i total accessibilitat que té aquest servei, així com l'anonimat i la confidencialitat que ofereix aquest recurs. El servei facilita que la persona pugui expressar-se de manera oberta i genuïna sobre la seva problemàtica/necessitat. També es va donar importància no només al servei telefònic, sinó també al servei de missatgeria instantània, que afavoreix l'accessibilitat des de qualsevol espai públic, cosa que facilita a les persones que ho necessitin demanar ajuda.

Idees clau

- ✔ Oci com a dret reconegut per les Nacions Unides.
- ✔ Situació preocupant de la salut mental en l'àmbit juvenil → Agreujada per la pandèmia.
- ✔ Model integral d'acompanyament en diferents àrees de l'entorn de l'adolescent i del jove, on la família té un paper clau en la detecció i seguiment.
- ✔ Situar la persona adolescent i jove al centre de les intervencions i els programes, tot proporcionant una atenció personalitzada. Incrementar l'acompanyament individualitzat, adaptant els serveis als adolescents i joves, i no a la inversa.
- ✔ Programes de suport que facilitin eines als adolescents i joves que necessiten un acompanyament i suport emocional i no troben un espai per a comunicar les seves vivències i preocupacions i que siguin accessibles.
- ✔ Combatre l'estigmatització amb accions de promoció, difusió i sensibilització envers la salut mental, proporcionant la informació adequada perquè els adolescents i joves s'atreveixin a demanar ajuda si així ho necessiten.
- ✔ Treball conjunt i coordinació entre professionals, actualment es detecten dificultats que no permet treballar amb la continuïtat que seria necessària.
- ✔ Augment de recursos públics per donar resposta a la realitat sobre salut mental, especialment en joves, que permetin augmentar el benestar emocional d'aquest col·lectiu.

Eines i recursos

A partir de les aportacions exposades al seminari i de les experiències sorgides de les taules rodones, volem recollir alguns materials i eines rellevants en relació amb la salut mental infantil i juvenil:

- **“Activa't per la salut mental”**: Projecte impulsat per la Generalitat de Catalunya per a millorar la qualitat de vida de les persones amb problemes de salut mental i els seus familiars.
<https://activatperlasalutmental.org/>
- **Amalgama7**. Atenció terapèutica i educativa per a adolescents, joves i les seves famílies:
<https://www.amalgama7.com/ca/>
- **Apropacultura**: Projecte que té com a objectiu millorar la qualitat de vida de les persones en situació vulnerable a través de la cultura. <https://www.apropacultura.org/ca/barcelona>
- **Àrea de Salut Mental de l'Hospital Sant Joan de Déu Barcelona**: Àrea d'assistència integral, especialitzada en salut mental per a joves menors de 18 anys i els seus familiars.
<https://www.sjdhospitalbarcelona.org/ca/serveis-assistencials/salut-mental>
- **Asociación Vizcaína de Familiares y Personas con Enfermedad Mental (AVIFES) (2021)**. Ocio y salud mental: Proyectando el futuro: Investigació que remarca l'oci com a dret reconegut per a les persones amb problemes de salut mental. L'estudi recull opinions i necessitats de persones amb problemes de salut mental envers l'oci, el seu accés i la seva pràctica.
<https://consaludmental.org/centro-documentacion/ocio-salud-mental/>
- **Asociació Ràdio Nikosia**: Espai col·lectiu que pretén generar noves instàncies d'escolta, cures, acoïlliment i lluita al camp de la salut psíquica i emocional. <https://radionikosia.org/es/>
- **Cátedra Ocio y Discapacidad de la Universidad de Deusto**: Projecte que posa el focus en la investigació i la formació per a defensar l'oci com a dret reconegut i millorar la qualitat de vida i el benestar de les persones amb discapacitat. <https://www.deusto.es/es/inicio/somos-deusto/centros-sduniversitarios/catedras/catedra-ocio-discapacidad>
- **CatSalut**. Servei Català de la Salut:
<https://catsalut.gencat.cat/ca/serveis-sanitaris/atencio-salut-mental-addiccions/>

- **E-Joventut:** Recursos sobre salut mental i benestar emocional de l'Espai Virtual de Recursos per a les Polítiques de Joventut. <https://ejoventut.gencat.cat/ca/detalls/Article/abbca073-72db-11e8-877b-005056924a59>
- **El Turó. Salut Mental.** Associació de familiars i amics: Entitat que té com a objectiu principal millorar les condicions i la qualitat de vida de les persones amb problemes de salut mental i dels seus familiars. <https://tuosalutmental.cat/>
- **Experiències de col·laboració entre el tercer sector social i l'administració Local:** <https://www.diba.cat/web/benestar/col-laboracio-tercer-sector-i-ens-locales>
- **Grups de suport emocional i ajuda mútua (GSAM - Diputació de Barcelona):** Eina dirigida a cuidadors no professionals de persones dependents que busca promoure l'autonomia personal i l'atenció a les persones en situació de dependència. <https://www.diba.cat/web/benestar/gsam>
- **Mapa de serveis i recursos de salut mental per a la ciutadania de Barcelona:** <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/recursos-salut-mental-ciutadania.pdf>
- **MCECC: Recull de recursos sobre salut mental del Moviment de Centres d'Esplais Cristians Catalans (MCECC).** <https://www.peretarres.org/mcecc/noticies/2021-11-19-recurs-salut-mental>
- **Salut Mental.** Gencat: <https://jovecat.gencat.cat/ca/temes/salut/salut-mental/>
- **Serveis i recursos per cuidar la salut mental i emocional.** Ajuntament de Barcelona: https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/covid-19_guia_serveis_recursos_emocionals.pdf
- **Xarxa Joves.** Programa d'acompanyament integral per a joves amb problemes de salut mental: <https://www.salutmental.org/que-fem/acompanyament-a-les-persones/xarxa-joves/>
- **Xarxanet:** <https://xarxanet.org/social/noticies/llicitat-de-recursos-treballar-la-salut-mental-en-infants-i-joves>

Bibliografia sobre salut mental

- **Delfin, M. M., Montraveta, R. M. & Royo-Isach, J. (2013).** Adolescents i joves amb trastorns de conducta i/o amb patologia dual: una proposta d'intervenció terapèutica. Revista de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, 28(3), 115-119.
- **Estrada Canal, M., Causa Bofill, A. & Ñañez, A. (2021).** Aïllament en infants, adolescents y joves: guia de navegació per a mares, pares i altres figures que acompanyen infants, adolescents i joves amb una problemàtica de salut mental. Salut Mental Catalunya. https://activatperlasalutmental.org/wp-content/uploads/2023/07/aillament_22-08-2022-online-1.pdf
- **Rosselló, M., Bertran, R., Ayuso, Q. & Bonete, C. (2023).** La situació de la salut mental en el jovent català: una radiografia. Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. https://cnjc.cat/storage/app/media/Radiografia_Salut_Mental_interactiva_final.pdf
- **Tizón, J. L., Ciurana, R., Fernández-Alonso, M. D. C. & Buitrago, F. (2022).** La salud mental de los jóvenes y la pandemia de la COVID-19: la parcialización y pixelación de la juventud. FMC: Formación médica continuada en atención primaria, 29(4), 159–163. <https://doi.org/10.1016/j.fmc.2021.10.003>

2.2. Mediació i resolució de conflictes

El conflicte és quelcom present en tots i cadascun dels contextos en què les persones ens relacionem. També, per tant, en l'àmbit de l'educació de carrer i el treball amb persones adolescents i joves apareix com a element que requereix acompanyament. És clau, doncs, que els i les professionals que treballen amb l'adolescència i la joventut sàpiguen construir dinàmiques i models que afavoreixin la resolució de conflictes, concretament models que parteixin de la mediació per a la resolució d'aquests problemes. Parlem de mediació com a alternativa als canals convencionals de resolució de problemes. La mediació és una forma de treballar el conflicte de manera equitativa, en un entorn de creixement, acceptació, aprenentatge i respecte mutu (Conselleria de Cultura, Educació i Esport, s/d.). El conflicte és un fenomen inherent a l'ésser humà i, com a tal, es presenta en moltes situacions durant les nostres vides. Galtung (2003) presenta el conflicte com a quelcom positiu, com una oportunitat per al desenvolupament personal de l'individu a partir de la qual es pot millorar. Podem arribar a entendre el conflicte, en la seva última versió, com una eina per a la transformació social (Concha, 2009). Concha (2009) analitza l'obra de Galtung i la seva idea que "tot conflicte posseeix energia positiva i energia negativa. El fet que en un conflicte predomini un tipus d'energia que una altra depèn de les tècniques i els mètodes que les persones implicades posin en pràctica" (Concha, 2009, p. 19). Aquests mètodes i pràctiques s'aprenen a partir de la mediació, que esdevé un instrument fonamental per a aconseguir aprofitar l'energia positiva dels conflictes i transformar-la en eines per al desenvolupament i el creixement personal i social.

Durant la segona sessió del seminari es va dur a terme un taller a càrrec de Lola Montejo, mediatora, facilitadora de processos col·laboratius i restauratius a Tésera Mediació. Tésera Mediació és una entitat sense ànim de lucre que des del 2016 dedica la seva activitat a la gestió dialogada de conflictes. A través de diversos projectes, des de Tésera Mediació, s'ofereix en l'àmbit educatiu, familiar, comunitari, organitzacional i penitenciari per a treballar la mediació de conflictes a través del diàleg (Tésera Mediació, s/d.).

En el marc de la sessió, es va exposar la importància de la mediació i es va introduir el concepte de justícia restaurativa, diferenciant-la de la justícia ordinària o retributiva. La justícia restaurativa és aplicar la justícia posant l'atenció i els esforços en les necessitats de les víctimes i els responsables del delictes i no únicament aplicar un càstig a aquests últims. La justícia restaurativa ofereix oportunitats per a desenvolupar un sentit de comunitat i responsabilitat dels uns vers els altres i motivació per a assumir les seves responsabilitats en pro del benestar de tots els seus membres, incloses les víctimes i els ofensors ("culpables" per a la justícia ordinària), i fomentar les condicions per a crear i sostenir comunitats sanes (Montejo, 2023).

Es va remarcar la necessitat de treballar els conflictes des d'una mirada restaurativa, cosa que implica veure'ls com una oportunitat per a construir una comunitat més forta, cuidant les persones i les relacions, així com la comunitat on es produeixen. A través de la mirada restaurativa es treballa per utilitzar diferents formes de diàleg per a un millor enteniment i comprensió entre els individus, reparant el mal produït pel conflicte, sempre que sigui possible.

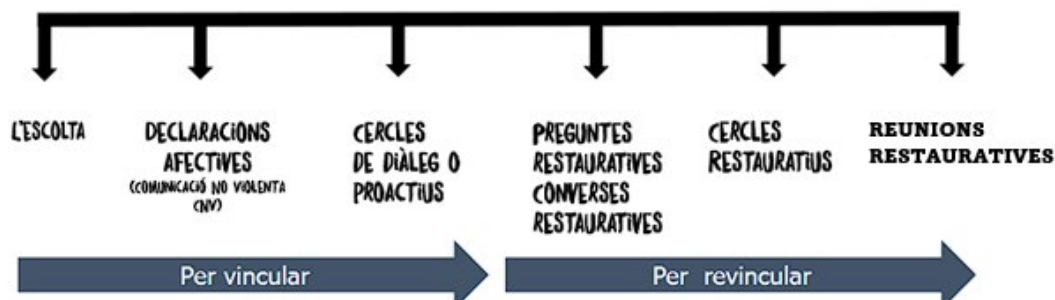
Un concepte important en relació amb la mediació és el de provenció. Parlem de provenció quan ens referim a "proveir a tota la comunitat educativa d'un conjunt d'habilitats, eines i estructures per fer front als conflictes abans que siguin una crisi. És a dir, promoure les actituds i valors que creïn unes relacions saludables i facilitin que quan comencin a sorgir conflictes es puguin resoldre de la millor manera per totes les parts involucrades" (Cascón, 2021).

El concepte de provenció va ser ideat per John Burton el 1998, i el mateix autor va estructurar el seu concepte a través de tres idees clau: [1] La comprensió i explicació adient del conflicte, [2] el coneixement de les causes principals del conflicte per a evitar la seva repetició, i [3] la promoció de les accions idònies que impulsin les relacions cooperatives per a la resolució del conflicte.

A partir d'aquest concepte de provenció i incorporant el seu significat, es van presentar les pràctiques restauratives: "Una metodologia que permet prevenir i atendre les tensions i els conflictes, a través de la participació activa de tots els protagonistes, per a reforçar o restaurar les relacions i reparar el mal, en la mesura del possible" (Montejo, 2023). Serveixen per a promoure la bona convivència i reforçar vincles. Les competències socials i emocionals estan en el centre de la proposta. És una proposta "de", "per" i "amb" la comunitat, proporcionant eines perquè pugui tenir cura d'ella mateixa.

La ponent va destacar diferents pràctiques restauratives i les seves implicacions com a recursos pels professionals que treballen amb adolescents i joves en contextos de carrer. Entre aquestes pràctiques, es diferencien les pràctiques que tenen com a objectiu vincular, i aquelles que tenen com a objectiu revincular, classificant-se de més informals a més formals.

Figura 4. Pràctiques per vincular i revincular

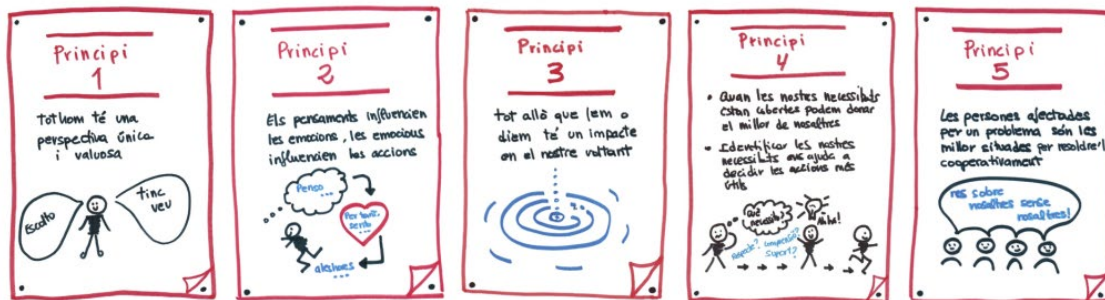

Font: Material presentat durant el taller de Lola Montejo.

Durant la sessió del seminari es va convidar tots els participants a formar part d'un cercle de diàleg per tal d'exposar la utilitat d'aquesta eina i el seu funcionament. Durant aquest taller es van posar de manifest els beneficis del cercle de diàleg, com ara la connexió, la confiança, la seguretat, la pertinença o la responsabilitat, entre altres aspectes positius que aquesta pràctica restaurativa aporta als seus participants. Durant el cercle, existia un objecte de paraula, que servia per atorgar el torn per parlar a la persona que el tenia en aquell moment, i aquell moment anava rotant entre totes les persones del cercle. Durant el taller, dues persones tenien el rol de facilitadores, per tal que la pràctica funcionés correctament.

Posteriorment, la tallerista va presentar els cinc principis restauratius basats en els principis de Hopkins (2011), que ajuden a conèixer els processos que faciliten la gestió i la mediació de conflictes des d'una mirada restaurativa i que inclouen mesures facilitadores per a les persones mediadores.

Figura 5. Principis restauratius

Font: [encerle.cat](https://www.encerle.cat/wordpress/belinda-hopkins-obre-el-webinar-de-convivencia-escolar/)

Arran d'aquests principis, la docent va proposar una pregunta per entendre cadascun dels principis:

- **Principi 1:** Què ha passat des del teu punt de vista?
- **Principi 2:** Què pensaves i com et senties en aquell moment? I ara?
- **Principi 3:** Qui ha estat afectat i com?
- **Principi 4:** Què necessites per estar millor?
- **Principi 5:** Què pots (podem) fer perquè se solucionin les coses i tothom pugui avançar i estar bé?

La sessió va finalitzar experimentant una altra de les pràctiques restauratives: la reunió restaurativa. Aquesta pràctica va permetre conèixer el funcionament d'aquesta estratègia de mediació. Es tracta d'una reunió dirigida per una persona facilitadora, entre involucrats i afectats en un incident. Es busca atendre la víctima, responsabilitzar la persona ofensora, restaurar les relacions, reparar el dany, si és possible, i assumir compromisos de futur.

Idees clau

- ☑ Comptar amb professionals que sàpiguen construir i aplicar dinàmiques que afavoreixin la resolució de conflictes, especialment la metodologia de la mediació.
- ☑ Mediació com a forma de treballar el conflicte de manera equitativa, en un entorn de creixement, acceptació, aprenentatge i respecte mutu
- ☑ La justícia restaurativa com a perspectiva que possibilita desenvolupar un sentit de comunitat i responsabilitat dels uns vers els altres i motivació per a assumir les seves responsabilitats en pro del benestar de tots els seus membres, incloses les víctimes i els ofensors.
- ☑ Treballar els conflictes des d'una mirada restaurativa implica veure'ls com una oportunitat per a construir una comunitat més forta, cuidant les persones i les relacions, així com la comunitat on es produeixen.
- ☑ Prevenció, que permet dotar les comunitats d'eines, aptituds, valors i estructures per fer front als conflictes abans que siguin una crisi.

Eines i recursos

La sessió va possibilitar treballar la mediació i resolució de conflictes, podent-se aplicar en la intervenció dels adolescents i joves i l'educació de carrer a través de les pràctiques restauratives exposades durant la formació. A continuació, recollim altres eines i recursos d'utilitat en relació amb la mediació i resolució de conflictes.

- **Ajuntament de Xàtiva, "Estima'm bé":** Projecte de prevenció amb l'objectiu de reduir la tolerància dels i de les adolescents cap a les agressions en les relacions de parella i afavorir l'aprenentatge d'estratègies de resolució pacífica de conflictes.
<https://www.injuve.es/conocenos/noticia/ayto-de-xativa-estimam-be>
- **Associació de professionals de mediació de conflictes de Catalunya:** Associació que té com a objectiu aprofundir en l'estat de la mediació a Catalunya i oferir propostes que garanteixin millors pràctiques pel que fa a la mediació de conflictes. <http://mediaciodedeconflictes.blogspot.com/>
- **Guía para padres y madres. Cómo educar en positivo. Capítulo III.** Cómo afrontar y resolver los conflictos: Capítol que serveix de recurs per a solució i gestió de conflictes oferint alternatives a mètodes tradicionals i fomentant la comunicació assertiva com a via per a la mediació.
- **Institut Infància i Adolescència: Eina que té com a objectiu promoure el coneixement i servir d'acompanyament a l'administració local a l'hora de garantir els drets dels infants i adolescents.**
<https://institutinfancia.cat/>
- **Mediació i justícia restaurativa – Gencat:** <https://justicia.gencat.cat/ca/ambits/mediacio/>
- **The Possibility Project (Estats Units):** Projecte que permet als joves construir relacions duradores entre diferències, resoldre conflictes sense violència, participar en accions comunitàries positives i desenvolupar habilitats de lideratge al món real a través del teatre.
<https://www.the-possibility-project.org/>

Bibliografia sobre mediació i justícia restaurativa

- **Albertí, M. i Pedrol, M. (2017).** El enfoque restaurativo en el ámbito escolar. Cuando innovar la escuela es humanizarla. Educación social. Revista de Intervención Socioeducativa, 67, p. 46-70.
<https://raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/328397/425613>
- **Alzate, R. (2010).** Importancia de la educación en resolución de conflictos. Revista de Mediación. 3(6), 7-9.
<https://revistademediacion.com/wp-content/uploads/2013/08/Revista-Mediacion-6-02.pdf>

- **Bernal, F i Echeverri, A. (2009).** Manual para Facilitación de Círculos de Diálogo en Instituciones Educativas. Costa Rica.
<https://xdoc.mx/preview/manual-para-facilitadores-as-de-circulos-de-dialogo-606001a063c3b>
- **Casanovas, P, Magre J., Lauroba M. E. (2010).** Llibre blanc de la mediació a Catalunya. La mediació en l'àmbit familiar (bloc iii, cap. Vi) i justícia reparadora: mediació penal per a adults i juvenil (bloc iv, cap. x). Generalitat de Catalunya. Departament de justícia.
- **CEJFE (2012).** ¿Es el conferencing una herramienta útil para los programas de mediación en el ámbito penal del Departamento de Justicia?
<http://cejfe.gencat.cat/es/recerca/catalog/crono/2012/utilitat-conferencing/>
- **Faber, A. i Mazlish, E. (2006):** Cómo hablar para que los adolescentes escuchen y cómo escuchar para que los adolescentes hablen. Ed. Medici.
- **Funes, J. (2014).** Alex no entiende el mundo. Barcelona. Ed. Montena.
- **Giménez-Salinas, E. (1999).** La mediación y la reparación. Aproximación a un modelo. A La mediación penal. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE).
- **Giménez-Salinas, E. i Rodríguez, A.C. (2020).** Justicia restaurativa. Una resposta al conflicte més humana, inclusiva i transformadora.
https://www.tercersector.cat/sites/default/files/dossier_catalunya_social_justicia_restaurativa_web.pdf
- **Giménez-Salinas, E., i Rodríguez, A. C. (2017a).** El concepto restaurativo como principio en la resolución de conflictos. Dins: Justicia Restaurativa y Terapéutica. Tirant lo Blanch.
- **Giménez-Salinas, E., i Rodríguez, A. C. (2017b).** Un nou model de justícia que repari el dany causat. Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 67, p. 11–30.
- **Meulen, K, Granizo, I., del Barrio, C. (2010).** Equipar para educadores: adolescentes en situación de conflicto. Ed. La catarata (asociación los libros de la Catarata).
- **Nogueras, A. i Gimeno, R. (2013).** Escenaris de diàleg. Més enllà de la mediació. Barcelona. CEJFE. Generalitat de Catalunya. Departament de justícia.
- **Pranis, K. (2006).** Manual para facilitadores de círculos. CONAMAJ.
- **Redorta, J., Obiols, M. i Bisquerra, R. (2006).** Emoción y conflicto: aprenda a manejar las emociones. Ed. Paidós ibèrica
- **Román Fernández, D. (2018).** Un lugar en el mundo. Guía de prácticas restaurativas para centros de protección. Nau llibres.
- **Rosenberg, M. B. (2019).** Comunicación no violenta: un lenguaje de vida. PuddleDancer Press.
- **Rosenberg, M. (2011).** Comunicación no violenta. Un lenguaje de vida. (3a edición revisada). Acanto.
- **Urra, J. (2017).** Primeros auxilios emocionales para niños y adolescentes: guía para padres. Ed. La esfera de los libros.
- **Wachtel, T. (2013).** Definiendo qué es restaurativo.
<https://www.iirp.edu/pdf/Defining-Restorative-Spanish.pdf>
- **Wilcox, b. (2016).** Cómo abrazar a un erizo: 12 claves para conectar con los adolescentes. Ed. Urano.
- **Zehr, H. (2010).** El pequeño libro de la justicia restaurativa. United States of America: Good Book.

2.3. Empoderament juvenil

En la tercera sessió del seminari es va abordar el tema de l'empoderament juvenil a càrrec del Dr. Pere Soler, investigador principal de Liberi, grup de recerca en infància, joventut i comunitat, i professor titular del Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona.

El Dr. Soler és l'investigador principal del projecte HEBE, recerca centrada en l'empoderament juvenil iniciada el 2010, liderada per la Universitat de Girona, amb la col·laboració d'investigadors d'altres universitats. Durant tots aquests anys han realitzat diversos estudis sobre els processos d'empoderament i els factors potenciadors i limitadors de l'empoderament juvenil, entre d'altres. L'objectiu del projecte és "generar coneixement dels processos d'empoderament juvenil a partir de les interaccions i les limitacions dels contextos comunitaris" (Projecte HEBE, 2022).

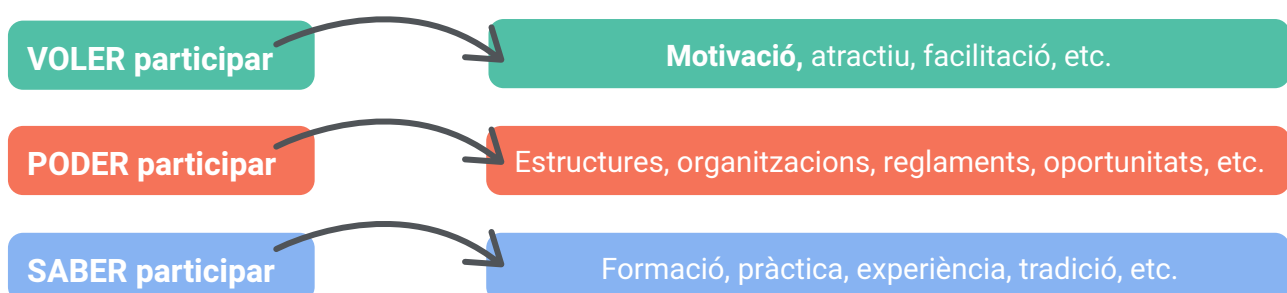
Entenem l'empoderament juvenil com "el procés que incrementa les possibilitats que una persona pugui decidir i actuar de manera conseqüent sobre tot allò que afecta la seva pròpia vida, participar en la presa de decisions i intervenir de forma compartida i responsable pel que fa a la col·lectivitat de la qual forma part" (Soler et al., 2017, p. 22). Aquest procés està condicionat per dos factors: l'adquisició i desenvolupament de capacitats personals i la facilitació de l'entorn per a exercir efectivament aquestes capacitats.

Són els espais, moments i processos, interrelacionats, els que afavoreixen l'empoderament. Els espais que esdevenen referència per als joves són llocs que "ofereixen seguretat, permeten el desenvolupament de la confiança i impulsen les diferents dimensions que afavoreixen l'empoderament" (Llena et al., 2017, p. 91).

Partint de la definició d'empoderament juvenil que hem esmentat anteriorment, ens trobem que perquè l'adolescent i el o la jove pugui decidir i actuar de manera conseqüent cal fer front a una sèrie de factors que afecten el seu entorn. Els estereotips, modes, prejudicis, pressions socials, etc., afectaran el seu poder de decisió i la seva manera d'actuar. Com més empoderada estigui la persona, els factors externs exerciran una influència menor en el seu poder de decisió, i viceversa. En aquest context és molt important participar en la col·lectivitat de la qual es forma part, ja que han de ser els mateixos adolescents i joves els interessats a canviar el seu entorn, interessar-se en la comunitat que els envolta i tractar de transformar-la.

Soler assenyala la importància de la participació juvenil per a fomentar el seu nivell d'empoderament. Ara bé, s'ha de tenir en compte que existeixen una sèrie de condicions perquè sorgeixi la participació, en concret, tres condicions principals: el voler, el poder i el saber. La primera condició fa referència a la voluntat dels adolescents i joves a l'hora de participar en els diferents processos i projectes dins de la seva comunitat, ja sigui per falta de motivació, d'atractiu, de facilitació... La segona condició (poder) fa referència a les estructures, els reglaments i les oportunitats que es donen, així com la dificultat en l'accés a la participació que poden tenir els adolescents i joves a causa, precisament, de la manera com estan fonamentades aquestes estructures i reglaments que impossibiliten, moltes vegades, la participació juvenil. La tercera i última condició és el saber, que fa referència a la formació, la pràctica, l'experiència i la tradició que existeixen en els processos que es duen a terme en adolescents i joves i les diferències que hi ha entre aquests factors i els diferents joves que participen d'aquests processos.

Figura 6. Condicions de la participació

Font: Material presentat a la sessió.

Durant la conferència, es va utilitzar la piràmide de participació juvenil i empoderament, dissenyada per Wong, Zimmerman & Parker (2010), on s'introdueix el concepte de poder compartit, com a situació idònia que comparteix la participació juvenil i la participació adulta en una visió pluralista, que afavoreix una veu i un rol de participant actiu per part dels adolescents i joves i un repartiment en el control de la participació entre aquests i els adults.

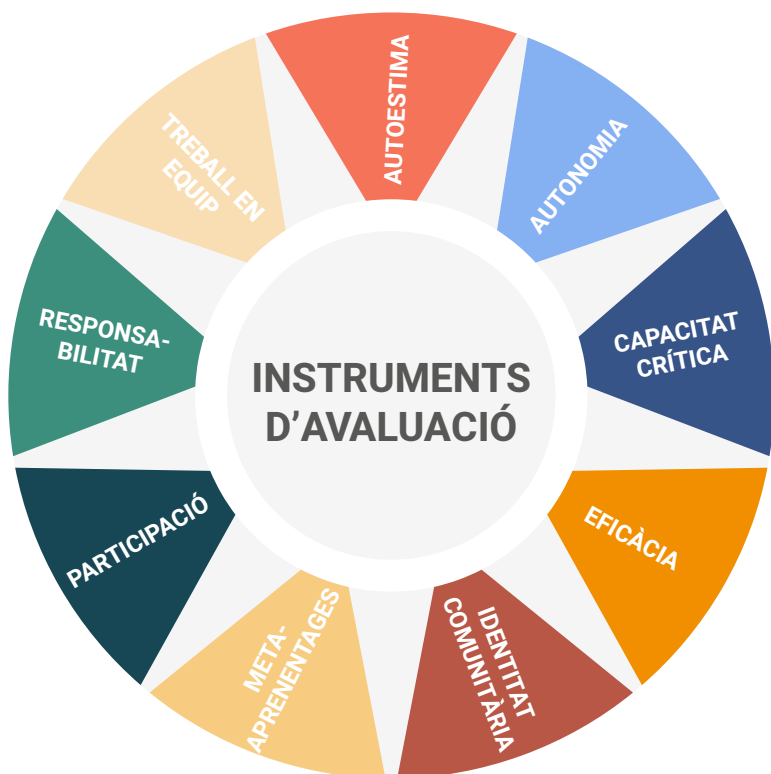
Figura 7. Piràmide de participació juvenil i empoderament

Font: Wong, Zimmerman & Parker (2010).

Es destaca la importància de l'oci per afavorir l'empoderament juvenil. Es presenta com una eina capaç de formular propostes que il·lustren el paper que tenen els adolescents i joves socialment, en quines situacions participen i com utilitzen el seu poder. Les característiques pròpies del lleure educatiu permeten la creació de projectes i propostes educatives que no es poden donar en el marc escolar o familiar. "L'acció socioeducativa en temps lliure pot promoure el desenvolupament de les capacitats de les persones joves i les permeten relacionar-se i lluitar per aconseguir espais de poder". Els espais que ofereixen les activitats d'oci esdevenen entorns fèrtils per desenvolupar processos d'empoderament juvenil (Soler et al., 2019, p. 135). "Els espais on l'educació en el lleure actua esdevenen entorns potencialment empoderadors per a les persones joves" (Soler et al., 2019, p. 135). La participació juvenil i la intervenció educativa realitzada en entitats socioeducatives fora del marc escolar com ara centres de medi obert, ateneus populars, casals de joves, etc., posseeixen característiques i metodologies especials que fomenten la participació juvenil. Les intervencions en aquest tipus d'institucions tendeixen a ser creades a partir d'un teixit associatiu que [...] articula les pràctiques socioeducatives a nivell col·lectiu". (Soler et al., 2019, p. 135).

Figura 8. La rúbrica HEBE

Finalment, es va presentar la rúbrica HEBE (figura 8), eina que sorgeix del seu projecte homònim i que serveix com a instrument d'avaluació per a projectes, serveis o programes que treballin directament amb adolescents i joves. Aquesta rúbrica consta de nou dimensions formades per diferents indicadors per a poder valorar l'impacte, eficiència i efectivitat dels projectes que es volen avaluar.

Font: <https://rubrica.projectehebe.com/es>

Taula rodona. Projectes de lleure educatiu i acció sociocultural per l'empoderament juvenil

A la taula rodona sobre empoderament juvenil varen participar membres d'entitats que duen a terme treball amb adolescents en termes culturals. Aquestes entitats són Futbol Más (Madrid), Projecte territori (Sant Boi de Llobregat) i Mar de Niebla (Gijón).

1. **Futbol Más** és una organització sense ànim de lucre, fundada a Santiago de Xile l'any 2008, amb l'objectiu de promoure el benestar i la felicitat en nens, nenes i comunitats que viuen en contextos de vulnerabilitat social (Futbol Más, s/d.). L'organització té presència a deu països del món de fins a tres continents diferents, repartits a Àfrica, Amèrica Llatina i Europa. Futbol Más s'encarrega de realitzar setmanalment activitats socioesportives per a infants en situacions vulnerables a través de nombrosos programes aplicats en diferents escenaris com barris, escoles, residències i emergències humanitàries que han arribat a assolir 27.336 beneficiaris. (Fundación Fútbol Más Ecuador, 2022). L'organització va expandir la seva activitat a Espanya el 2020 i actualment realitza un total de dotze projectes a Madrid, Sevilla i el País Basc que tenen impacte en més de dos mil nens, nenes i joves, desenvolupant activitats que promouen el benestar físic i mental, l'educació i la inclusió d'aquests nens i nenes a través de la metodologia socioesportiva de Futbol Más.

2. Fátima Cevallos, del projecte Fem Carrer de l'**Ajuntament de Sant Boi de Llobregat**, va ser una altra de les participants de la taula rodona de la tercera sessió del seminari. Fem Carrer és un projecte impulsat com a pla de xoc per tractar de pal·liar les conseqüències de la pandèmia en els adolescents i la joventut. Treballen la intervenció en el medi obert arran de la necessitat de donar resposta a situacions de joves en situacions de risc i exclusió social.

3. La tercera entitat que va formar part de la taula rodona de la tercera sessió del seminari va ser **Mar de Niebla**. Es tracta d'una entitat d'intervenció i desenvolupament comunitari fundada l'any 2004, que busca construir un projecte que generi oportunitats educatives, socials, formatives, laborals i culturals. Mar de Niebla té dues àrees específiques d'intervenció: els programes educatius i els programes d'inserció i inclusió social. L'entitat basa la seva activitat en la participació, el desenvolupament comunitari i la transferència de coneixement (Mar de Niebla, s/d.).

Durant la taula rodona es van compartir aportacions molt rellevants en relació amb l'empoderament juvenil i el treball amb adolescents i joves. Una de les contribucions principals que es va aportar va ser la concepció de l'espai públic a l'hora de realitzar un projecte adreçat a adolescents i joves. Des de Fem Carrer, s'entén l'espai públic com un punt de trobada, un espai en comú per a poder generar vincle. L'espai públic com un camp sinèrgic per a poder construir comunitat.

Principals dificultats i necessitats per a fomentar l'empoderament juvenil

Una de les principals dificultats que es troben les entitats i administracions a l'hora de potenciar i fomentar l'empoderament juvenil és la manca d'estructures i espais que permetin la participació dels adolescents i joves per afavorir l'auto-organització. Des del projecte Fem Carrer es reclama la importància i necessitat d'espais que permetin la participació juvenil, afavorint des de les administracions processos que fomentin de manera directa l'empoderament juvenil.

Des de Futbol Más exposen les dificultats amb què es troba la seva entitat, especialment a Sevilla, on realitzen gran part de la seva activitat. En aquest aspecte es destaca la manca de recursos per a dur a terme projectes i activitats en relació amb l'oci, així com la baixa expectativa dels infants, adolescents i joves dels barris on treballa l'entitat. Una altra dificultat exposada va ser la manca de referents positius per als infants, adolescents i joves que els motivin i acompanyin a l'hora de projectar unes expectatives de vida millors.

L'entitat Mar de Niebla va assenyalar el sorgiment d'un sentiment de desafecció en gran part dels adolescents i joves, principalment causat per la immediatesa que genera viure en un món tan globalitzat, on cada vegada hi ha menys espai de protagonisme en l'àmbit juvenil. També es va apuntar que en l'actualitat s'ofereixen més serveis que no pas projectes transformadors, i que, per tant, es concep l'accés als drets com un fenomen de consum.

Estratègies i accions per a respondre a les principals dificultats i necessitats exposades

Durant la taula rodona es va reivindicar la importància de reflexionar sobre el model de comunitat que es vol construir i tractar de canviar les estructures relacionals que trobem a la nostra societat. Es va exposar la necessitat de donar protagonisme a l'oci, ja que "és una eina potenciadora" a l'hora de treballar l'empoderament juvenil. Des de l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat reclamen que els recursos estiguin a l'abast de tothom i ningú tingui diferents avantatges a l'hora d'accedir als recursos (igualtat d'accés).

Des de Futbol Más exposen un model comunitari d'intervenció basat en tres paraules: Inspiració, Comunitat i Felicitat. Aquest model parteix d'abordar espais, principalment pistes de futbol públiques, al carrer, per tal de potenciar activitats psico-educatives envers altres activitats que s'acostumen a realitzar en aquests espais com pot ser el consum de tòxics o altres activitats no saludables. A partir de treballar pedagògicament en aquests espais es pretén intervenir amb infants, adolescents i joves per tal d'oferir activitats que fomentin l'oci des de l'educació i l'esport, així com oferir-los referents positius, que serveixin per a millorar les seves expectatives de futur i la seva implicació en la comunitat.

Des de Mar de Niebla es va destacar la importància de crear estratègies que generin marcs d'educació dins la participació juvenil. L'entitat impulsa programes amb escoles del barri on intervenen perquè els mateixos infants i adolescents construeixin projectes propis segons els seus interessos i aficions. D'aquesta manera, també fomenten el treball en xarxa entre centres, vinculant les diferents escoles i creant un projecte en comú en benefici de tota la comunitat.

Idees clau

- ☑ Empoderament juvenil com a resultat d'espais i accions compartides. La participació en la comunitat afavoreix l'interès per a la seva transformació i millora.
- ☑ L'oci com a context que afavoreix el desenvolupament de capacitats relacionals i de promoció personal, promovent també la participació social, aconseguint espais de poder.
- ☑ Institucions socioeducatives i activitats d'oci que afavoreixen la participació, el treball col·lectiu i l'empoderament juvenil.
- ☑ Disposar d'estructures i espais que permetin la participació dels joves que afavoreixin l'auto-organització.
- ☑ Importància i necessitat de crear estratègies que generin marcs d'educació dins la participació juvenil (entitats de lleure, escola, administració pública, etc.).
- ☑ Tenir referents positius per als adolescents i joves que permetien dur a terme projectes d'oci que els motivin, on els adolescents i joves se sentin útils socialment.

Eines i recursos

A continuació recollim alguns recursos i eines addicionals en relació amb l'empoderament i la participació juvenil:

- **Declaració sobre l'empoderament juvenil, de Projecte HEBE:** "document marc compartit que tingui força a l'hora de preveure polítiques, programes i serveis que s'adrecen els joves". <https://projectehebe.com/declaracio-sobre-lempoderament-juvenil/>

- **E-Joventut. Espai Virtual de Recursos:** Espai d'empoderament, orientació i acompanyament impulsat per la Generalitat de Catalunya que compta amb assessorament, programes, serveis i xarxes de treball per a les persones joves. https://ejoventut.gencat.cat/ca/recursos/ambits_de_treball/educacio/empoderament_orientacio_i_acompanyament/
- **Empremtes digitals de Projecte HEBE,** documental interactiu que tracta la reconstrucció digital d'històries de vida de sis joves; ajudaven els seus participants a definir el concepte d'empoderament mentre ells mateixos l'adquirien, alhora que reconeixen activament el paper de les famílies i els amics a la seva vida. <https://projectehebe.com/presentacio-de-les-creacions-empremtes-digitals-i-bitacoles-en-orbita/>
- **Esfera Jove:** Programa de participació juvenil de la Fundació Mariana destinat a joves entre 14 i 25 anys que ofereix espais de trobada, relació i formació per empoderar-se i liderar iniciatives que millorin la ciutat. El programa capacita els joves perquè impulsin iniciatives de transformació social i millora de la seva comunitat, amb autonomia i llibertat. <https://www.mariana.org/que-fem/participacio-i-comunitat/esfera-jove/>
- **Futbol Más:** Entitat que promou el benestar infantil a través de l'esport. <https://futbolmas.org/>
- **La Rúbrica HEBE,** que permet autoavaluar projectes i serveis que tinguin com a propòsit l'empoderament juvenil. <https://rubrica.projectehebe.com/es>
- **Mar de Niebla:** Entitat d'intervenció i desenvolupament comunitari. <https://mardeniebla.es/>

Bibliografia sobre empoderament juvenil

- **Fem tec! Treballem l'empoderament a classe i al carrer!** Activitats que tenen per a objectiu treballar l'emprenedoria a partir de l'educació no formal per a transmetre valors i conceptes a les persones joves. <https://www.diba.cat/documents/95670/169652963/taller+professionals+2019/194daba6-468d-46ab-8bb7-b9aea498747e>
- **Llena Berñe, A., Agud Morell, I., Páez de la Torre, S. & Vila Mumburú, C. (2017).** Explorando momentos clave para el empoderamiento de jóvenes a partir de sus relatos. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 30, pp. 81-94. ISSN: 1989-9742, DOI: 10.7179/PSRI_2017.29.06.
- **Martín, X. i Vila, C. (2020):** "Prácticas para facilitar el empoderamiento de los jóvenes en riesgo de exclusión". Dins: Lleixà, T., Bozu, Z. & Aneas, A. (eds.). "Educación 2020-2022. Retos, tendencias y compromisos". Barcelona: IRE-UB. ISBN: 978-84-09-21187-6
- **Rodrigo Moriche, P. i Soler Masó, P. (2019).** La formación del monitor de ocio y tiempo libre como una oportunidad para la adquisición de competencias sociales en las personas jóvenes. *Papeles de Trabajo sobre Cultura, Educación y Desarrollo Humano / Working Papers on Culture, Education and Human Development*, 15 (3), 97-107. <http://hdl.handle.net/10256/17341>
- **Soler Masó, P., Planas Lladó, A. i Núñez López, H. (2015).** El reto del empoderamiento en la Animación Sociocultural: una propuesta de indicadores. *Animation, territoires et pratiques socioculturelles (ATPS)* (8), pp. 41-54. ISSN: 1923-8541
- **Soler Masó, P., Trilla Bernet, J., Jiménez Morales, M. i Úcar Martínez, X. (2017).** La construcción de un modelo pedagógico del empoderamiento juvenil: espacios, momentos y procesos. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 30, pp. 19-34. ISSN: 1948-9742, DOI: https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.30.02
- **Soler, P. (2017).** Presentación Monográfico Empoderamiento Juvenil y Pedagogía Social. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 30, pp. 13-16. https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.30.01
- **Trull Oliva, C., Jane Hidalgo, A., Corbella Molina, L., Soler Masó, P. i González Martínez, J. (2022).** Sobre las estrategias metodológicas de los/as educadores/as para contribuir al empoderamiento juvenil. *Educación XX1*. <https://doi.org/10.5944/educXX1.30014>
- **Wong, N. T., Zimmerman, M. A., i Parker, E. A. (2010).** A Typology of Youth Participation and Empowerment for Child and Adolescent Health Promotion. *American Journal of Community Psychology*, 46(1-2), 100-114. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9330-0>

2.4. Treball en xarxa

La darrera temàtica abordada va ser el treball en xarxa. La primera part de la sessió es va centrar en la ponència de Mohamed Ait Abou de la Fundació CEPAIM, institució que promou una societat intercultural i igualitària on les persones més vulnerables tinguin ple accés als seus drets de ciutadania. Seguidament, es va portar a terme una taula rodona amb la participació de tres professionals que treballen en projectes on aquesta metodologia és un eix central de la intervenció que realitzen.

Mohamed Ait Abou va tancar el seminari tractant d'englobar totes les qüestions abordades al llarg de tota la formació i utilitzant el treball en xarxa com a punt de trobada i metodologia que permet fer intervencions més efectives. Durant la ponència es va exposar que treballar per millorar el benestar d'adolescents i joves requereix deixar enrere la lògica de la coordinació i anar més enllà, avançant cap a la lògica del treball en xarxa, basat en la integració i en la participació de tots els adolescents i joves, deixant-los formar part de la totalitat dels processos que els involucren.

El ponent va remarcar la importància de treballar conjuntament des de l'equip de coordinació de qualsevol projecte amb les institucions, els professionals i la ciutadania. Aquest punt esdevé clau per al treball en xarxa.

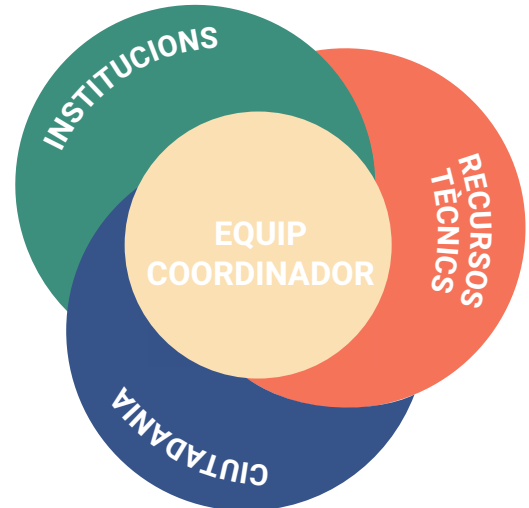
Es destaca la necessitat de comptar, per al treball en xarxa, amb els recursos tècnics dels projectes d'intervenció amb adolescents i joves. S'ha de promoure el treball conjunt entre professionals compartint els processos per creuar els recursos tècnics existents. En el marc de la conferència, es va presentar l'Espai Tècnic de Relació (ETR) com a espai des d'on "s'impulsa tècnicament la intervenció, el qual va creixent, evolucionant i adaptant-se a la realitat canviant". Es busca assumir la implicació i la participació de diferents recursos tècnics i professionals de les institucions d'un territori.

Pel que fa a l'àrea institucional i administrativa, és molt important el compromís per part de les institucions i la seva implicació pel que fa a estar informats dels processos que es realitzen durant els projectes. L'Espai de Relació Institucional (ERI) ha de ser existent, operatiu i funcional com a espai institucional de referència del procés. Es busca la implicació de les institucions o serveis i requereix un compromís d'aportar al conjunt en funció de les seves possibilitats.

Finalment, la ciutadania, la població i les organitzacions que la conformen són el tercer agent clau que ha d'estar implicat en els projectes que portin a terme processos de treball en xarxa. La ciutadania és "qui possibilita, amb la seva participació i implicació activa, els processos de canvi i de millora social que afecten la seva pròpia vida" (Ait Abou, 2023).

Un espai ciutadà implica l'existència, operativitat i funcionalitat del mateix com a estructura de referència del procés. En els processos de treball en xarxa s'ha d'assumir "la important tasca de fomentar i reforçar la participació activa de la població en el procés: tant de la població no organitzada, com de la ciutadania i les seves organitzacions socials".

Figura 9. Equip coordinació

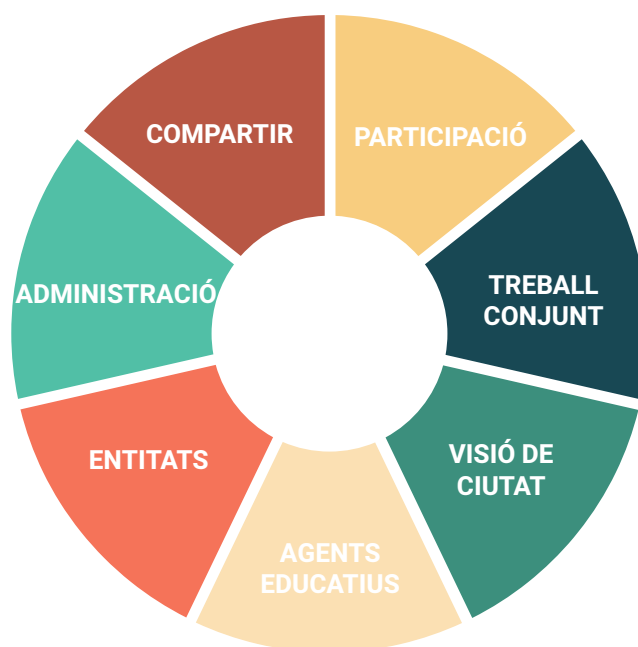
Font: Material presentat a la sessió.

En el centre de tot aquest model lògic de treball en xarxa trobem l'equip coordinador, presentat com a "equip inespecífic en qui descansa, fonamentalment: la visió global, integral i estratègica del procés d'intervenció" i que té la missió de gestionar la coordinació general i la connexió dels avenços produïts en l'espai tècnic, ciutadà i institucional.

Tot el procés de treball conjunt entre les diferents àrees que s'han esmentat s'anomena programació compartida (figura 10), entenent aquest concepte com una eina que esdevé el producte del treball col·laboratiu entre els recursos tècnics, la ciutadania i les institucions. La programació compartida es converteix en el marc de referència del treball en xarxa per a les organitzacions, projectes i iniciatives que es duen a terme no només de manera assistencial, sinó també de manera promocional i preventiva.

Figura 10. Programació compartida

Font: Material presentat a la sessió.

Taula rodona. Treball en xarxa: experiències amb adolescents i joves

A la taula rodona de l'última sessió del seminari van participar membres que formen part d'institucions i entitats que tenen una àmplia trajectòria en l'aplicació del treball en xarxa, en relació amb projectes adreçats a adolescents i joves. Aquestes entitats són l'Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, TRANSGANG i Musicop.

1. Ajuntament de **Castell-Platja d'Aro** L'Àrea d'Atenció a les Persones de l'**Ajuntament de Castell-Platja d'Aro** duu a terme la seva activitat acompanyant les persones tot afavorint el seu empoderament i protagonisme en els seus processos. Des de l'any 2007, els Serveis Socials de l'Ajuntament van impulsar la primera comissió per tal de treballar per a la prevenció de la delinqüència juvenil a partir d'un treball en xarxa relacional. La seva activitat es basa a oferir atenció personalitzada per part de professionals de l'àmbit social, gestionant i promovent l'organització de serveis per atendre col·lectius i les seves necessitats (Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, s/d.).

2. El projecte **TRANSGANG** parteix d'un estudi sobre les bandes transnacionals com a agents de mediació que tracta de respondre al prejudici sobre els grups de joves del carrer (les anomenades gangs o bandes) que es veuen com a "problemàtiques". Actualment, en aquest projecte col·laboren joves que han format part o pertanyen a grups juvenils de carrer (TRANSGANG, s/d.).

3. L'entitat **Musicop** va ser la tercera participant d'aquesta taula rodona del seminari. Musicop és una cooperativa de treball que dedica la seva activitat a la gestió de projectes educatius, socials, culturals i artístics. Des de Musicop, ofereixen assessorament de projectes i formació en el món educatiu, així com la creació de produccions artístiques. L'objectiu de Musicop és el de "crear, desenvolupar i gestionar projectes educatius, socials i culturals en l'àmbit musical que contribueixin al desenvolupament cultural i artístic comunitari" (Visual Sonora, 2022).

Principals dificultats i necessitats per a fomentar el treball en xarxa

Una de les principals dificultats que es van exposar durant la taula rodona en relació amb el treball en xarxa va ser la parcialització de l'atenció a les persones. Sovint, els serveis estan fragmentats i no actuen de forma coordinada. "Treballant amb una mateixa persona jove, grups de joves, famílies o en una mateixa temàtica molt sovint poden confluïr diversos professionals que pertanyen a diferents serveis o organitzacions i pot ser que cadascú entengui el treball segons la seva especialització professional sense que hi hagi un projecte comú, motiu pel qual és molt possible que puguin intervenir de forma contradictòria", va afegir la cap de l'Àrea d'Atenció a les Persones, Ajuntament de Castell-Platja d'Aro.

La manca de temps, la urgència i la pressió en què es troben immersos els professionals a l'hora d'executar els seus projectes esdevé una dificultat important. En moltes ocasions, aquesta dinàmica genera una tendència a donar ràpides respostes sense excessiva reflexió.

Durant la taula rodona també es van assenyalar altres dificultats a l'hora de treballar de manera efectiva en l'educació de carrer i el treball amb adolescents i joves com per exemple: [1] la jerarquització en les estructures que impulsen el treball en xarxa, [2] la confusió entre el treball en xarxa i [3] el treball triangular de diferents àrees d'intervenció amb un jove que, a vegades, poden implicar línies d'actuació oposades i contradictòries.

Estratègies i accions per a respondre a les principals dificultats/necessitats exposades

Les principals estratègies i accions exposades a la taula rodona van ser, primerament, l'ampliació de la mirada, per tal d'entendre la interdependència que existeix entre els diferents sistemes i institucions i que permet abordar la complexitat de les situacions que es poden presentar durant els processos d'intervenció.

En segon lloc, per a fer front a les problemàtiques exposades en relació amb el treball en xarxa cal la creació d'estructures legitimades que permetin potenciar el treball en xarxa relacional. D'aquesta manera, es busca treballar les propostes de forma conjunta i compartir les línies d'actuació d'una manera més estratègica, distribuint i compartint el poder i la responsabilitat de forma més repartida, en xarxa, heterogènia i descentralitzada.

Per últim, es posa de manifest la importància de crear xarxes relacionals, per tal de potenciar el coneixement, la col·laboració i la cooperació que es transmet en la socialització de recursos comuns. Aquests es tradueixen en resultats molt més efectius que si s'haguessin realitzat de forma individualitzada i independent entre els diferents professionals, entitats i institucions.

Idees clau

- ☑ Els joves han de participar en tots els processos en què estan involucrats.
- ☑ Espai tècnic, espai institucional i espai ciutadà (estructures) han d'estar interrelacionats en tots els projectes d'intervenció socioeducativa i de participació juvenil.
- ☑ Intervencions que evitin la fragmentació en el tractament de les necessitats dels adolescents i joves. Interdependència que permet abordar la complexitat de les situacions que es poden presentar durant els processos d'intervenció.
- ☑ Programació compartida com una eina que sorgeix com a resultat del treball col·laboratiu.
- ☑ Necessitat de crear xarxes relacionals que fomentin la col·laboració i cooperació per evitar la interdependència entre sistemes i institucions.

Eines i recursos

- Brúixola comunitària: **Guia per promoure l'acció comunitària a les entitats socials.**
<https://acciosocial.org/bruixola-comunitaria-guia-per-promoure-laccio-comunitaria-a-les-entitats-socials/>
- Document de bases per a un **marc de referència del treball comunitari als serveis socials bàsics:**
https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bsf/11serveis_socials/documents_base_marc_referencia_treball_comunitari_serveis_socials_basics/document_bases_marc_referencia_treball_comunitari_serveis_socials_basics.pdf
- **EDPyN, Escuela de Desarrollo de Personas y Negocios. (2021).** Treball en xarxa i col·laboratiu:
<https://formaciooberta.eapc.gencat.cat/contingutsdels cursos/txc/inici.html>
- **Guia d'orientació per a l'atenció de casos amb metodologia de treball en xarxa:**
<http://www.interxarxes.com/wp-content/uploads/2022/04/guia-atencio-casos-metodologia-treball-xarxa.pdf>
- **Joves en contextos d'immigració:** Banc de projectes d'intervenció
<http://www.campusarnau.org/bancdeprojectes/projectes/>
- **Marc d'intervenció comunitària als centres de serveis socials de Barcelona**
https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/sites/default/files/documents/marc_intervencio_comunitaria_css_bcn.pdf
- **Musicop. Projecte cooperatiu per al desenvolupament comunitari a través de la música:**
<https://www.musicop.cat/qui-som-que-fem-i-cap-on-anem/>
- **TRANSGANG. Projecte que estudia les bandes transnacionals com a agents de mediació:**
<https://www.upf.edu/web/transgang>

Bibliografia relacionada amb el treball en xarxa:

- **Caride, J. A. i Fraguera-Vale, R. (2015).** Cuando el proyecto se hace método. Nuevas perspectivas para la investigación socioeducativa en red. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 26, 139-172. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5099218>
- **Civís, M. i Longas, J. (2018).** Redes de corresponsabilidad socioeducativa: un nuevo reto para la gobernanza en el sistema educativo. *Anuario de Educación 2018*. Fundación Jaume Bofill.
- **Civís Zaragoza, M. i Longás Mayayo, J. (2015).** La colaboración interinstitucional como respuesta al desafío de la inclusión socioeducativa. Análisis de 4 experiencias de trabajo en red a nivel local en Cataluña. *Educación XXI*, 18(1), 213-236.
- **González Abad, L. P. i Rodríguez Rodríguez, A. (2020).** El trabajo en red colaborativo: desafíos y posibilidades. *Cuadernos de Trabajo Social*, 33(1).
- **Rodríguez-Berrio, A., Beloki Marañón, U., Mosteiro Pascual, A. i Sobremonte de Mendi-cuti, E. (2022).** Soledats juvenils, atenció integrada i estratègies d'abordatge: anàlisi del cas de Gran Bretanya. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 80, p. 37-57, <https://doi.org/10.34810/educacioSocialn80id392911>
- Ruiz-Román, C., Cuesta, L. M. i Vives, R. A. (2018). Trabajo en red y acompañamiento socioeducativo con estudiantes de secundaria en desventaja social. *Profesorado, Revista de currículum y formación del profesorado*, 22(3), 453-474.

3. Conclusions i perspectiva de futur

L'acompanyament als adolescents i joves ha de ser una prioritat primordial. Vetllar pel seu benestar i la seva salut física i mental és clau. La comunitat educativa ha d'abocar tots els seus recursos per tal que aquests tinguin unes condicions de vida dignes i favorables de cara al seu futur.

El paper dels educadors de carrer en aquest àmbit esdevé fonamental. Treballar al carrer amb els joves i acompanyar-los a través de la seva situació és una tasca molt important i s'ha de realitzar tenint en compte molts dels aspectes recollits durant el seminari per tal de lluitar per la millor situació per al jovent. La participació i l'empoderament juvenil han de ser aspectes a potenciar en tots els projectes que treballin amb infància i joventut. Construir processos que ofereixin espais per a l'expressió de les seves necessitats i opinions, així com el poder necessari perquè siguin protagonistes de les seves pròpies accions i les de la seva comunitat.

Oferir espais d'ajuda i suport perquè els joves puguin expressar-se de manera oberta i segura és clau. Promocionar, fer difusió i desestigmatitzar la salut mental és una de les tasques que s'ha de continuar fent des de les entitats i organitzacions. Són necessàries més eines i estratègies que ajudin a tractar el malestar emocional i aportin solucions per a moltes de les situacions que viuen els adolescents i joves en relació amb la salut mental.

Un altre dels aspectes rellevants que s'han exposat al llarg del seminari és la importància d'aplicar la mediació i la resolució de conflictes en la intervenció educativa. És essencial facilitar processos col·laboratius i treballar els conflictes des d'una mirada restaurativa. En aquest sentit, s'ha evidenciat la importància de promoure actituds i valors que creïn relacions saludables i facilitin la resolució de conflictes quan aquests sorgeixin, cosa que implica treballar en el concepte de provenció per aconseguir-ho.

Finalment, des de les entitats, organitzacions i administracions s'ha de fomentar i integrar el treball en xarxa amb altres organitzacions per tal de millorar l'efectivitat i eficiència dels projectes construïts. La importància de crear una xarxa entre diferents programes que treballin amb els adolescents i joves és vital a l'hora d'acompanyar-los i orientar-los en els diferents àmbits i àrees en els quals puguin necessitar suport.

4. Bibliografia

- **Ait Abou, M. (30 de maig de 2023).** El treball en xarxa. Seminari oci, adolescents i joves - Educació de carrer. Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL. Barcelona.
- **Ajuntament de Castell-Platja d'Aro (s/d.).** Benestar social. Ajuntament de Castell-Platja d'Aro. <https://ciutada.platjadaro.com/serveis/ciudadania/accio-social-comunitaria/benestar-social/>
- **Asociación Vizcaína de Familiares y Personas con Enfermedad Mental (AVIFES) (2021).** Ocio y salud mental: Projectando el futuro. AVIFES: <https://consaludmental.org/centro-documentacion/ocio-salud-mental/>
- **Cascón, P. (2021).** El concepte de Provenció [ponencia].I Seminari l'escala de provenció amb perspectiva de gènere. Universitat Autònoma de Barcelona [UAB], Barcelona, Espanya.
- **Concha, P. C. (2009).** Teoría de conflictos de Johan Galtung. Revista de paz y conflictos, 2, 60-81.
- **Confederación Salud Mental España (2019).** Guía de estilo sobre salud mental para medios de comunicación. Confederación Salud Mental España. <https://comunicasaludmental.org/guiaeestilo/ca/la-salud-mental-en-xifres/>
- **Conselleria de Cultura, Educació i Esport (s/d.).** Mediación en la resolución de conflictos. Generalitat Valenciana. <https://ceice.gva.es/orientados/profesorado/descargas/la%20mediacion%20en%20la%20resolucion%20de%20conflictos.pdf>
- **Fundación Fútbol Más Ecuador (2022)** LinkedIn. <https://shorturl.at/yS124>
- **Fútbol Más (s/d.).** ¿Quiénes somos? Fútbol Más. <https://futbolmas.org/quienes-somos-cl>
- **Galtung, Johan (2003).** Paz por medios pacíficos. Paz y conflicto, desarrollo y civilización, Bilbao, Gernika Gogoratz.
- **GENCAT (2018).** Salut mental. Generalitat de Catalunya. https://jovecat.gencat.cat/ca/temes/salut/salut_mental/
- **Hopkins, B. (2011).** The Restorative Classroom . Using Restorative Approaches to Foster Effective Learning . London: Optimus Education.
- **INE. (2022)** Defunciones según la Causa de Muerte. Madrid: Instituto Nacional de Estadística. <https://www.ine.es/jaxiT3/Datos.htm?t=7947>
- **Lazcano, I. i de-Juanas, A. (coord.) (2020).** Ocio y juventud. Sentido, potencial y participación comunitaria. Madrid: UNED.
- **Llena Berne, A., Agud Morell, I., Páez de la Torre, S. i Vila Mumbrú, C. (2017).** Explorando momentos clave para el empoderamiento de jóvenes a partir de sus relatos. Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria, 30, pp. 81-94. ISSN: 1989-9742, DOI: 10.7179/PSRI_2017.29.06
- **Mar de Niebla (s/d.) Lo que nos mueve. Mar de Niebla.** <https://mardeniebla.es/reflexion/lo-que-nos-mueve/>
- **Montejo, L. (16 de maig de 2023).** Resolució de conflictes en contextos de lleure i educació de carrer. Seminari oci, adolescents i joves - Educació de carrer. Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL. Barcelona.
- **Montes, P. (2022).** Bases2030. Polítiques de joventut en l'àmbit local. Bases per a una estratègia de suport a les polítiques locals de joventut. Diputació de Barcelona.
- **Nacions Unides. (ONU). (1948).** Declaració Universal dels Drets Humans: <http://www.un.org/es/universal-declaration-human-rights>
- **Projecte HEBE (2022).** Projecte actual. Projecte HEBE. <https://projecteheber.com/projecte-actual/>
- **Radio Nikosia (2023).** Quienes somos. Ràdio Nikosia. <https://radionikosia.org/es/quienes-somos/>

- **Royo, J. (9 de maig de 2023).** El context juvenil actual i la situació comunitària postpandèmia en relació amb la salut mental i línies d'actuació. Seminari oci, adolescents i joves - Educació de carrer. Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés – URL. Barcelona.
- **Salut Mental Catalunya (s/d.).** Qui som? Salut Mental Catalunya. <https://www.salutmental.org/salut-mental-catalunya-qui-som/>
- **Soler Masó, P., Trull Oliva, C., Rodrigo Moriche, M. P. i Corbella Molina, L. (2019).** El reto educativo del empoderamiento juvenil. Israel Alonso Sáez i Karmele Artetxe Sánchez (eds.). Educación en el tiempo libre: la inclusión en el centro. Barcelona: Octaedro, 2019, p. 129-142.
- **Soler, P., Trilla, J., Jiménez-Morales, M. i Úcar, X. (2017).** La construcción de un modelo pedagógico del empoderamiento juvenil: espacios, momentos y procesos. Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria, 30, 19-32. https://doi.org/10.7179/PSRI_2017.30.02
- **Tésera Mediació (s/d.).** Què fem. Tésera Mediació. <https://teseramediacio.com/#que-fem-desktopmobile>
- **TRANSGANG (s/d.)** Project. Universitat Pompeu Fabra. <https://www.upf.edu/web/transgang/project>
- **Visual Sonora (2022).** Musicop. Visual Sonora. <https://www.visualsonora.cat/musicop/>
- **Wong, N. T., Zimmerman, M. A. i Parker, E. A. (2010).** A typology of youth participation and empowerment for child and adolescent health promotion. American journal of community psychology, 46, 100-114.

